

**ПРИНЦИПИ ВИМІРУ ЕФЕКТУ ВІД НАДАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ
ПІДПРИЄМСТВАМИ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО КОМПЛЕКСУ**

Результатом надання послуг санаторно-курортними підприємствами є досягнення позитивної оздоровчої динаміки у рекреантів, що відбивається у покращанні життєдіяльності й збільшенні працездатності. Наслідком цього є підвищення ефективності суспільного виробництва. Саме тому виникає обґрунтована потреба у дослідженні принципів і методів виміру ефекту від надання послуг рекреаційними підприємствами.

Проблемам ефективності рекреаційного господарства присвячені дослідження М.Г. Бойко [1], В.М. Кислого [2], В.Ф. Семенова [3], Т.М. Скоробогатової [4], С. Ю. Цьохли [5, 6] та ін. Однак невирішеним залишається питання необхідності забезпечення прозорості врахування економічного ефекту від надання послуг за допомогою активного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

Постановка завдання: управління якістю послуг є одним з ключових факторів механізму управління ефективністю рекреаційних підприємств. Таким чином, виникає об'єктивна потреба у визначенні принципів виміру ефекту від надання рекреаційних послуг і на цій підставі вдосконалення механізму управління ефективністю підприємств санаторно-курортного комплексу. Зазначений процес має проходити з активним використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що є нагальною необхідністю в сучасних умовах побудови інформаційного суспільства. Ці заходи сприятимуть вдосконаленню процесів інформаційної взаємодії органів державної влади, підприємств і споживачів. Подібна процедура потребує виваженої апробації методичних підходів до розробки автоматизованої системи виміру ефекту від обслуговування і наступної рейтингової оцінки підприємств.

Встановлено, що ефективність формування та розвитку підприємств санаторно-курортного комплексу обумовлена низькою органічною будовою капіталу у рекреаційній галузі, наслідком чого є висока норма прибутку. Санаторно-курортний комплекс являє собою систему відкритого типу, що характеризується взаємозв'язками елементів національної економіки окремої країни та світового господарства [5, 7]. Необхідність дослідження ефективності рекреаційних підприємств обумовлена стимулюючою роллю рекреації у розвитку будівництва, торгівлі, сільського господарства, зв'язку, виробництва предметів споживання та інших галузей. Ефективність підприємств санаторно-курортного комплексу відображає потреби населення у рекреації: подовження тривалості життя громадян країни та підвищення їхньої дієздатності є важливим фактором формування індексу людського розвитку.

У працях теоретиків зустрічаються тези про необхідність інтенсивної розробки методів виміру непрямого ефекту витрат на лікувальну рекреацію [3, с. 93]. Особливість економічної ролі лікувальних рекреаційних підприємств обумовила специфіку непрямого ефекту профілактики захворювань і медичної допомоги. Її внесок у поліпшення виробництва вимірюється зниженням збитку, викликаного захворюваністю та смертністю. Збиток складається з недоробленої продукції (яка мала бути створеною протягом робочого часу, що втрачений в зв'язку з захворюваністю) й витрат на лікування, які при кращому рівні здоров'я могли здійснюватися на інші потреби. За оцінкою С. Г. Струмиліна, ефект від зниження смертності населення більш ніж удвічі перевищує витрати на охорону здоров'я [9, с. 36].

Вуколов В.Н. стверджує, що при раціональній організації туризму можливо знизити загальну захворюваність населення на 30%, але не пояснює, яким саме чином розрахувати ефект від надання рекреаційних послуг [10, с. 23]. Живицький О. В. пропонує вимірювати загальну економічну ефективність капітальних вкладень й інших витрат у рекреаційне господарство та використання природних ресурсів відношенням приросту економічного ефекту до капітальних вкладень, яке обумовлено отриманням додаткового приросту ефекту [9, с. 61].

У [2] зазначається, що в даний час в Україні все більше уваги приділяється питанням забезпечення якості рекреаційного продукту, сприйняття якого багато в чому є суб'єктивним, залежним від індивідуальних характеристик кожного рекреанта. Дійдемо висновку, що потрібно

об'єктивно оцінювати внесок кожного зі закладів санаторно-курортного комплексу у покращання результативності народного господарства для забезпечення максимальної прозорості корисності й ефективності рекреаційних послуг для конкретного споживача.

С.Ю. Цюхля акцентує увагу на том, що «вивчення питань якості й задоволеності споживачів у такій специфічній сфері, як рекреація, можна назвати найважливішим напрямком при формуванні стратегії розвитку курортно-рекреаційного комплексу» [6, с. 80]. У результаті дослідження наукових праць, присвячених розрахункам економічного ефекту рекреаційних підприємств, зазначено, що послуги сприяють не тільки зміцненню здоров'я населення, але й зниженню щорічних втрат національної економіки від тимчасової непрацездатності, інвалідності й передчасної смертності громадян [1, 7, 9].

Для визначення якості послуг, які відображають економічний прямий та непрямий ефект від рекреації, пропонується після проведення оцінки стану рекреантів на момент прибуття у санаторно-курортний заклад та на момент виписки протягом року методом спостережень фіксувати відхилення звичайних можливих звернень до відповідних установ по медичну допомогу.

Дослідження, що проводилось на підприємствах санаторно-курортного комплексу АР Крим, показало, що статистика непрямого ефекту від користування послугами підприємств відсутня з причин територіальної роз'єднаності оздоровчих установ і медичних закладів [11]. З метою урахування оздоровчого ефекту населення від надання рекреаційних послуг розроблено предметну область для побудови автоматизованої системи, що складається з розподіленої в установах охорони здоров'я бази даних із центральним сховищем показників на відповідному веб-порталі Міністерства охорони здоров'я України, на підставі яких визначається рейтинг підприємств санаторно-курортного комплексу за показником якості (рис. 1). За результатами проведеного ранжування рекреаційних підприємств пропонується проводити диференційовану фіскальну політику.

Серед очікуваних техніко-економічних результатів від впровадження автоматизованої системи управління мають бути:

- перелік основних джерел економічної ефективності в результаті створення системи (в т.ч. автоматизація виробничих ресурсів, покращання якості продукції (робіт, послуг), підвищення продуктивності праці) та оцінку очікуваних змін основних техніко-економічних та соціальних показників виробничо-господарської діяльності об'єкту (показників по номенклатурі та обсягам виробництва, собівартості продукції, рентабельності, відрахуванням у фонди економічного стимулювання, рівню соціального розвитку);
- оцінка очікуваних витрат на створення автоматизованої системи управління із розподілом їх по черзі створення системи і по роках;
- очікувані загальні показники економічної ефективності системи [12, с. 1].

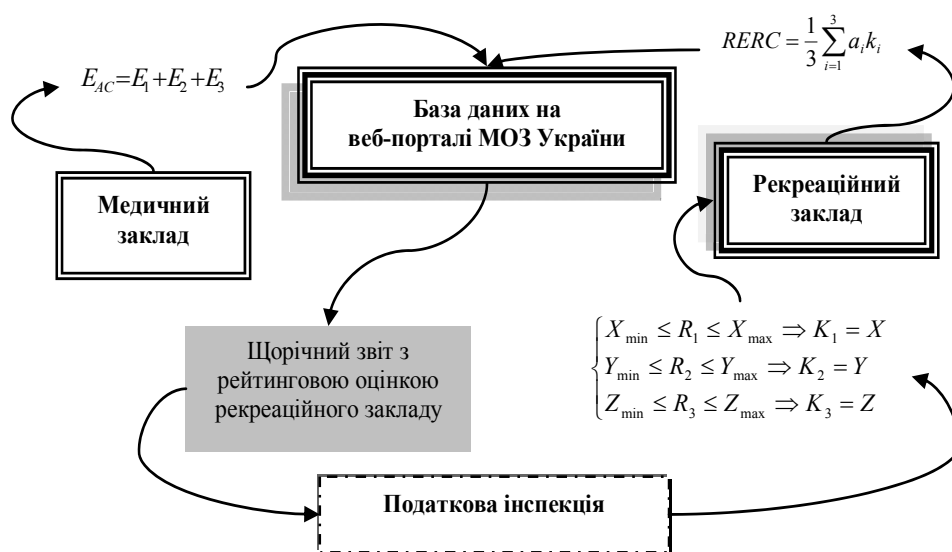

Рис. 1. Механізм рейтингу ефективності підприємств, реалізований із застосуванням автоматизації процесів виміру ефекту послуг

Для розрахунку ефективності впровадження автоматизованої системи виміру ефекту від надання рекреаційних послуг застосовуються: показник повернення інвестицій, аналіз ефективності витрат [13, с. 76].

Зазначені методи та принципи виміру ефекту від надання рекреаційних послуг є однією з умов ефективного функціонування рекреаційного регіонального комплексу, що характеризується особливостями взаємозв'язків соціально-економічних факторів, які забезпечують можливості організації лікування й відпочинку рекреантів (рис. 2):

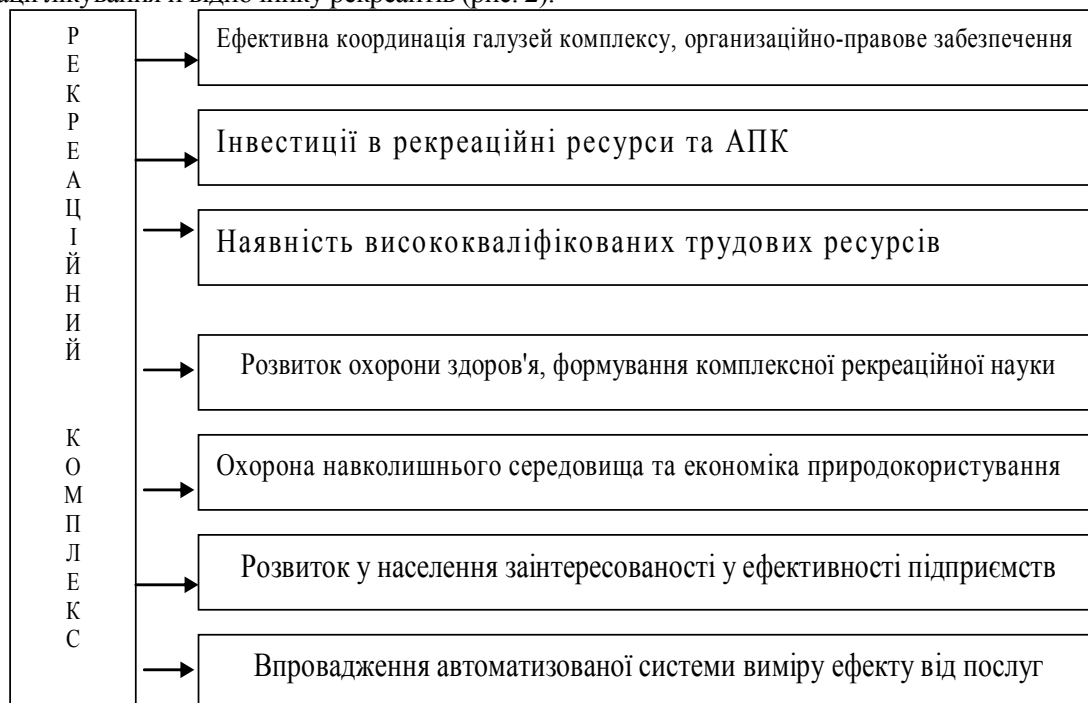

Рис. 2. Умови ефективного функціонування рекреаційного комплексу

Складено автором за результатами аналізу [1, 2, 3, 5, 7, 9]

Для досягнення мети потрібно:

- 1) чітке юридичне визначення рекреаційних зон, удосконалення класифікації видів рекреаційної діяльності, усунення неточностей термінології;
- 2) визначення пріоритетів і меж ефективного використання рекреаційних ресурсів за системою їх економічних оцінок, створення системи забезпечення екологічної безпеки курортів;
- 3) впровадження автоматизованої системи виміру ефекту від надання рекреаційних послуг, яка дозволить забезпечити: а) прозорість роботи підприємств і, відповідно, поліпшить можливості вибору споживачем об'єкту рекреації; б) посилить конкурентну боротьбу між рекреаційними закладами; в) дозволить податкові преференції для найкращих підприємств; г) відобразиться у піднесенні показників інформатизації вітчизняної економіки; д) сприятиме формуванню позитивного бренду України на світовому ринку рекреаційних послуг;
- 4) алгоритмізація та рейтингова оцінка підприємств рекреаційного комплексу України;
- 5) розробка та реалізація комплексних схем удосконалення механізму управління рекреаційним господарством і природокористуванням у регіонах, що визнані урядом, як пріоритетні;
- 6) акцент на формуванні комплексної науки, що поєднує досягнення різних досліджень сфери рекреації фахівцями менеджменту, маркетингу, економіки, соціології, психології, географії, антропоєкології, рекреалогії, картографії та інших соціально-економічних дисциплін; створення на цій підставі системи освітніх центрів туризму;
- 7) відновлення і підтримка пам'яток історії та культури для підвищення привабливості пізнавального, історичного, ностальгічного, культового туризму;
- 8) розвиток у населення корпоративної свідомості зацікавленості кожного жителя в успішності функціонування рекреаційних підприємств пріоритетних регіонів;
- 9) забезпечення ефективної координації діяльності галузей економіки, від яких залежить якість рекреаційних послуг.

Реалізація таких пріоритетів у комплексі можлива при постановці на перше місце концепції сталого розвитку рекреаційних підприємств регіонального комплексу в довгостроковій перспективі.

На підставі результатів проведеного дослідження запропоновано основні принципи розробки автоматизованої системи виміру ефекту від надання рекреаційних послуг підприємств санаторно-курортного комплексу, врахування оздоровчої динаміки у рекреантів та визначення рейтингу ефективності підприємств шляхом впровадження бази даних споживачів на рекреаційних підприємствах, у поліклінічних закладах, на веб-порталі Міністерства охорони здоров'я України. Наведений методичний підхід до розроблення автоматизованої системи виміру ефекту від надання рекреаційних послуг підприємств санаторно-курортного комплексу є ефективним в умовах інформаційно-інноваційної економіки, що зорієнтована на оптимальне використання доступних суспільству ресурсів на базі використання інформаційно-комунікаційних технологій та перетворення знань й інформації на реальні продуктивні сили.

Література

1. Бойко М.Г. Туристична привабливість України: закономірності формування та орієнтири розвитку / М.Г. Бойко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №16. – С. 34-39.
2. Кислий В.М. Аналіз передумов формування ринку рекреаційних послуг в Україні / В.М. Кислий, Г.М. Шевченко // Механізм регулювання економіки. – 2007. – № 2. – С. 27-36.)
3. Семенов В.Ф. Регіональний вимір рекреаційно-туристичної діяльності: [монографія] / В.Ф. Семенов. – К.: Фенікс, 2008. – 201 с.
4. Скоробогатова Т.Н. Проблемы и перспективы развития туризма в Украине / Т.Н. Скоробогатова // Ученые записки ТНУ. – 1997. – №. 3. – С.56-64.
5. Цюхля С.Ю. Трансформація рекреаційної діяльності та розвиток регіональних ринків курортно-рекреаційних послуг (методологія, аналіз і шляхи вдосконалення): [монографія] / С.Ю. Цюхля. – Сімферополь, Таврія, 2008. – 352 с.
6. Цюхля С.Ю. Управління розвитком курортно-рекреаційної сфери на основі вдосконалювання якості послуг / С.Ю. Цюхля // Економіка Крима. – 2008. – № 25. – С.79-83.
7. Котляров В. А. География отдыха и туризма. Формирование и развитие территориальных рекреационных комплексов / В.А. Котляров. – М.: Мысль, 1978. – 238 с.
8. Экономика непродовольственной сферы / под ред. Солодкова М. В. – М.: Изд-во Московского университета, 1980. – 285 с.
9. Живицкий А.В. Научные основы оценки социально-экономической эффективности рекреационного природопользования: дис...доктора экономических наук: спец. 08.08.01 / Живицкий Александр Васильевич. – Одесса, 1995. – 302 с.
10. Вуколов В.Н. Теория и практика подготовки специалистов туристской индустрии в высших учебных заведениях: автореф. дис. на соискание уч. степени доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» / В. Н. Вуколов. – Алматы, 2001. – 64 с.
11. Герасимчук В.Г. Діагностика управління ефективністю підприємств територіального рекреаційного комплексу Автономної Республіки Крим / В.Г. Герасимчук, О.О. Корогодова // Вісник СевГТУ. – 2007. – Вип. 81: Економіка і фінанси. – С. 13-18
12. ГОСТ 24.202-80 Требования к содержанию документа «Технико-экономическое обоснование создания АСУ». [Электронный ресурс]. – Режим доступа до сайту: http://www.rugost.com/index.php?option=com_
13. EJ Mishan. Cost-benefit analysis / EJ. Mishan, E Quah. – Routledge, Abington, 2007. – 400

338.48.02

*Куницин С.В., докторант,
Таврический национальный университет имени В.И. Вернадского*

ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ РЫНКА ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ

Сфера туристических услуг – одна из наиболее интенсивно развивающихся секторов мировой экономики, обеспечивающей занятость населения и дающей значительный мультипликативный эффект для смежных отраслей, что предопределяет интерес к данной отрасли как с научной, так и с практической точек зрения.

Развитие рынка туристических услуг (РТУ) имеет не только экономическое, но и социальное значение, обеспечивая базу для удовлетворения рекреационных потребностей населения страны и граждан других государств. Социальный эффект туризма, выражается в решении проблем оздоровления населения, росте его занятости и развития личности. Возрастающая роль туризма в экономике стран мира инициирует изучение особенностей функционирования этой сферы